

78
FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Muzeum Pomorskiej Armii
i Wojskowej Służby
ul. Jedności 7, tel. 00-42 166
e-mail: fepak@wp.pl; www.zawackie.pl
P 956 16 25 127; REGON 870502736
KRS 00000 41692
-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

85-357 Bydgoszcz

Chojnice
part. AK Jedl.

Grzywacz Elżbieta
z d. Bak

Zona Aleksandra

ps. „Helcia” K: 593/593 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

Grajwacz Elżbieta
ul. 593/593 Pom.
Chojnice - part. AK

I. Materiały dokumentacyjne

- I/1 — relacja właściwa k. 2 s. 1-3
I/2 — dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora k. 2 s. 1-3
I/3 — inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

- III/1 — dot. rodziny relatora
III/2 — dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r.
III/3 — dot. ogólnie okresu okupacji (1939 — 1945)
III/4 — dot. ogólnie okresu po 1945 r.
III/5 — inne...

IV. Korespondencja

1. bieżąca k. s.
.....
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] k. 3.

VI. Fotografie

datale i ikonografii

1/1. Relacja Grywacza Elżbieta:

1. Relacja Elżbiety Grywacz² d. Bek
o własnej działalności konspiracyjnej,
(data napisu III 1989) mhp. oryg. k. 2 s. 1-3

Relacja.

K-593

data wstępu III-1989

Wsynowiec Elżbieta od. Bykówna
ur. 13.01.1923 r. w Tucholi, im rodz. Antoni i Katarzyna
z domu Malin. Ojciec pracownik leśny matka gospodyni domowa
Szkołę podstawową ukończyła w Okrzesku w 1938 r.
wie brała udział w 1939 r. Była przy robotach
w 1940 r. 3. lutego została wywieziona na przymusowe
roboty transportem z Chojnic Tucholi i Ciekocyna ponad
2 tysiące osób. Transport zakończył się w Malborku i
tam rozbielono nas do gospodarzy. Mój zabrakł obywatel
gospodarz. Gustaw Brunel Röttsenost, ks. Grotz Herde
Tam pracowała do 15.02.1942 r. Została ewakuowana
z powodu przesłanych opek gdzie nie mogłam nawet żyć
jeść. Zostałam w leżarku Radkic w Tucholi.

W styczniu 1943 r. wstąpiłam w szeregi AK „Fiedliny”
Przebieg mojej działalności w dniach 6.01.1943 r. przed Oławidą
AK „Fiedliny” Stefanem Guszem psel. „Dan” jako łączniczka
psel. Heleis. ^{Rozprawy} ~~niekiedy~~ melolunki otrzymywałam
od Alojzego Wsynowca, Leona Rydziszki i Bernarda Rydziszki
Zygmunta Zabickiego i innych im nieznanymi osobami.
dla pominięcia ich przed Niemcami. Melolunki poza naszymi
przebiegaliśmy na obszarze w Ciekocynie p. Jannusowi z
Grodziszka i Stary Wierchucim w lesie koło Trzece
i Teolog. Zymonosie i papierosy woziliśmy nasami z Grynawca
Alojsem z Tucholi od Niemca Najmana. Alojz wiozł
w Rumie nasami ja ubezpieczalam go rozwerem. Postraszani
nas zatrzymali w lesie i myślny się poddawali a mi
cały zymonosie odebrali jak kary cutkier makarem groch 4

21
i papierosy. Robiłam różną wywiady w sklepach opieszale
przewoźni przy dworcu w Czekajnie gdzie ponoć nam
się akcja nielawata. Papierosy przewoziłam w koszu
na nowic. Próbowałam i dostarczać bielizny w umiarkowanej
godz. i miejscu. Dla ^{Bena} Benka Khyłowackiego i Marij znanosci
i bielizny dostarczałam alla nich często w pani. Kniebiu?
który był w tym rejonie czyli w Łalesiu lesionosom.

Dla poraszktych Relegów bielizny i inne rzeczy odbierał
odemni Alon Khyłowacz i przekazywał dalej. Gdzieś mój
wapychał papierosy a matka przekazywała upieczony chleb.
który odbierał Alon Khyłowacz. Ja niemiogłam tak się
kontaktować gdyż mieszkalam w samej wiosce Łalesie
bliska niemieckim Słektwis i Słiudyzarol Müller z niemi
musiałam się dziwić. Pomimo to miałam swój serwis
sobrano mi dużo pracy. Z Bydgoszczy przysłałam szaty, ligamenty,
bandaże, mydła i przekazywałam to partyzantom
Z chóru w Czekajnie ubezpieczał mi Alon Khyłowacz.
Byłam w Czekajnie na postawianym używanym jak
Zupa Majer powiekszał po niemiecku że będniesz
w Papierowostkach gdzie mój przyjaciel partyzant.
Zaraz po obrobie pojechałam do Papierowostkach a był
tam Bernacki. Amelcejs zaraz się odemierowali i mówili
domni że jest Dom i Dammur ale okazało się imni
gdzie zobaczyli nas. Zato pomóc się na Staminiskich
gdzie pozabijali dużo osób a do partyzantki uciekła
Leosia Staminiska. jej obóck braci zapomniałam Daniela
Była to tragedia i przeżycie w naszej wiosce. Tam
bardziej ogarnęła nas nie uświadomienie do niemiecku i bardziej
drastycznym z większą krywdą na każdym kroku

Tak okrzestaliśmy do 14. lutego 1945a gdzie tego dnia ukończyli frontowi Rosyjanie. W ten czas przeżyliśmy o nowu dusie rozczarowanie przez osłabienie. Zostaliśmy przy jednej kossuli zabrano nam wszystkie. Aleś Grywacz spał i mieszkał jak oni weszli i zabrali nam ostatnie buty to na oborpotach gonili as do Łesnieżówki i tam nam oddano a mis innymi rozbioru mi wpióserono przez trzy tygodnie to zrobili sobie szpital w naszym domu tedy to osłabienie a wszystkie. Po wojnie w 1946 roku wyszłam sama z Ałojzego Grywacza gdyż došliśmy do wniosku że musimy uciekać gdyż wzywano mis i Ałois na przesłuchanie w Głogowie i pytają się o osyjskich którzy zostali siewiczami bazy Tucholskiej jako postypania osyjskie. Za namyśle wyprawowaliśmy się do Młynów woj. Olsztynskie tam zakończyliśmy warsztat stolarski. Do pracy przyjechał Bernard Tajnerowski i Zygmund Labicki i dużo innych osób. i mieliśmy spróbę. Grywacz Ałojz 22.01.1959a za udziałem egzaminu osłabienia stolarski w Olsztynie a mistrzowski w Bydgoszczy. Jestem członkiem ZBK i prac. ZKP. członek Kom. pojednaczej.

mój Ałois.

Grywacz

Grywacz Elżbieta

ul. Gromadska 2/1

85-357 Bydgoszcz tel. 344-39

Tyle na skrócie o tym co pozostało w pamięci.

1/2. Dokumenty dotyczące rekrutacji: Grywacz Elżbiety:

1. Kserokopia legitymacji S K 003
nr 458-92-06 z 2.03.1992 r. oraz k. 1 s. 1
Księga Armii Krajowej nr 7-95-285 z
4.04.1995 r.

2. Oświadczenie świadka - J. W. Surojdera -
z 15.10.1983 nt. działalności konspi-
racyjnej E. Bał sam. Grywacz, kserokop-
onyp. k. 1 s. 3

RZECZPOSPOLITA POLSKA

LEGITYMACJA

Nr 458-92-6

WARSZAWA

dnia 2 września 1992 r.

POSTANOWIENIEM

z dnia 2 września 1992 r.

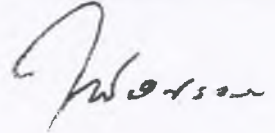
Pani GRZYWACZ

Elżbieta c. Antoniego

odznaczony/a został/a

**KRZYŻEM KAWALERSKIM
ORDERU ODRODZENIA POLSKI**

PREZYDENT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

RZECZPOSPOLITA POLSKA

LEGITYMACJA

Nr 7-95-285

Warszawa

dnia 4 kwietnia 1995 r.

POSTANOWIENIEM

z dnia 4 kwietnia 1995 r.

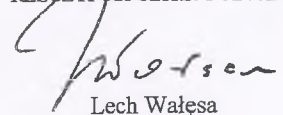
Pani **GRZYWACZ**

Elżbieta c. Antoniego

odznaczona została

**KRZYŻEM
ARMII KRAJOWEJ**

PREZYDENT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Lech Wałęsa

Jan Sznajder "Dąb-Jas"
49-130 Tułowice, ul. Kościuszki 1/5 Opole
woj. opolskie, Leg. czk. ZBoWiD nr 2281/61
Zaśw. komb. No 148055

15 października 83

D0 nr UL 1867981 KPMO Niemodlin

wojny obronnej - wrzesień 1939 rok /62 pp
15 DP, Armia Pomorska/ dalej: ruchu oporu /ZWE, AK - Okręgu Pomor-
skiego/ od 1939 roku do wyzwolenia - luty 1945 rok.

Elżbieta Bąk - obecnie
Grzywacz
13 stycznia

Antoniego i Katarzyny
Tucholi
23

Ob. Elżbieta Grzywacz z d.
Bąk, legitymująca się D0 seria WL nr 1896725-wyut. przez Prez. M.
Bydgoszcz oraz leg. czk. podop. ZBoWiD nr 26577/By, znam od czerwca
1944 roku. Wiadomym mi jest, iż w szerogi AK została przyjęta i
zaprzyjężona w styczniu 1943 roku, przez Stefana Gussa /ps. "Dan"/
w Zalesiu, działająca - do wyzwolenia /13 luty 1945/.
"Helcia"

Ob. Elżbieta Grzywacz - pełniła funkcję gońca i żą-
cznika placówek AK w Zalesiu, Cekoynie, Bysławiu, Iwou, Starym
Wierzechucinie, Kowalskich Błotach i Tucholi. Ponadto "Helcia"
zbierała informacje o ruchach policji niemieckiej, zaopatrzeniu
składów w żywność i odzież oraz nastrojach ludności i in. Ponadto
pomagała w zaopatrzeniu oddziału partyzanckiego "Jedliny" w żywność i odzież.

/-/ Jan Sznajder
b. per i d-ca oddz. part. AK "Jedliny"

Opole, dnia 18.10.1983r.

Zarząd Wojewódzki ZBoWiD ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ w Opolu stwierdza, że Kolega Jan Sznajder jest członkiem naszej organizacji zweryfikowanym z tytułu: służby ~~wojskowej~~ w Wojsku Polskim w okresie Września 1939r., działalności w ruchu oporu od maja 1940r. do lutego 1945r. /Były dowódca oddziału partyzanckiego Armii Krajowej "Jedliny", walczył pod pseudonimem "Dąb - Jaś" na terenie Borów Tucholskich./.

W/wym. otrzymał zaświadczenie nr. 143055 wystawione przez tut. Zarząd 20 stycznia 1977r.

Sekretarz
Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD
/-/ Jadwiga Drewicz

IV / 1. Korespondencja listowa z
Fundacją w l. 1988-2000 k. 3 s. 1-4
Grzegorz Elżbieta:

1. List E. Grzegorz do E. Zawackiej
z 20.02.1988 - Alojzy Grzegorz, władcy-
stów Grzegorz, S. Guss, odpis oryg. k. 1 s. 1-2
2. jak wyżej - z 16.12.1998 - sprawy
biżuterii, odpis oryg. k. 1 s. 3
3. List E. Zawackiej z 31.03.2000
- prośba o współpracę, odpis, kserokop. k. 1 s. 4

t. dz. 52/89

Bydgoszcz 20.02.88. 1

Janinemu Panu Ławackiemu:

Ten list napisany przez Panią, który
bardzo mi ucieszył się Pani bardzo
dużo poświęcając się mojej osobie
za co o tym nie chciałem być
jesli chodzi o składek to nie obla
miś realnie gdyż na 25 kilometr
reprezentacji 1.000 zł a myślałem że to
2.400 zł to nie jest za dużo. Wszelkie
oszczędności nie uważałem to bratem
czynnym udziałem w naszym przedsięwzięciu
opisać o sobie są. Myślałem że być
bratem czynnym udziałem w naszym
przedsięwzięciu. Do tego Pani się podpis
no deklaracja jest i przez pośrednika
tak jak podpisaliśmy. Wszelkie opinie
i przemyślenia na przedsięwzięciu no dnia
27.02.88. Zawsze Pani mi odpisujemy

gdyś przez dwa tygodnie byłam
 chora na grypy, i jemoxe kassle.
 Teraz Pani napisz o co pani pros
 Anna Grynowa obecnie zamieszkuje
 zam. Lhajnica ul. Młyńska 6/2
 jeśli chodzi o Władysława Grynowa
 to jest pewnie to on był przesłany
 5 lat w niewoli or zastępował go
 Ales Grynowa. Znam to wszystko
 to wszystko jego żona, Ales nie żyje
 zmarł 22.01.1959r. miał to już
 30 lat, a szkoda on by to wszystko
 powiedział najdalej latem. Ja mogę
 tylko powiedzieć o sobie i o naszym
 wspólnym pracy z Alesiem i moim
 dowodem, St. Gnowem. Pani tenże
 to tylko wszystko w skrócie
 Teraz zaś Pani daj kuzi i Serdecznie
 Panią, przedstawioną Eli. Grynowa
 psł. Helcio Bakimona.

ZAWACKIE

Bydgoszcz 16.12.1998r 3

Wpłynęło dnia 22.XI.

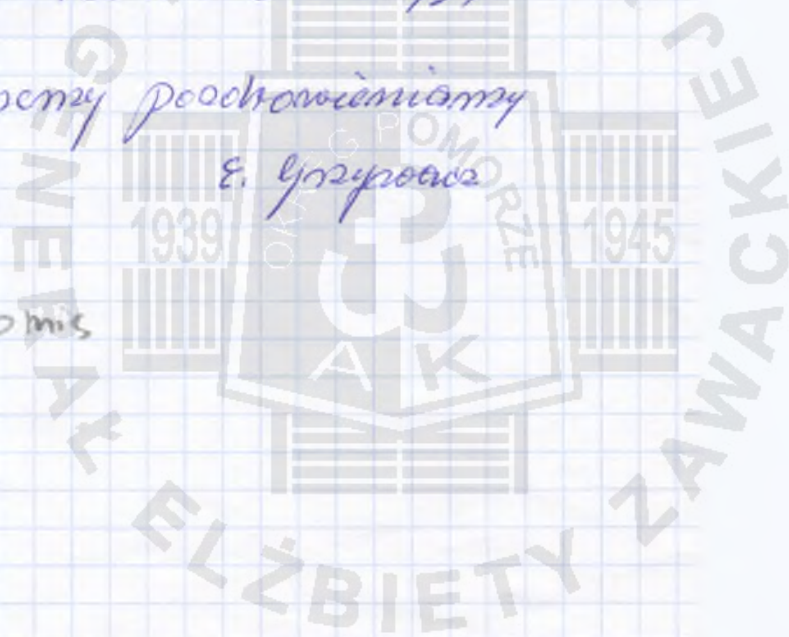
Licz. 2458 / 9R
P.Pom.

Szanowna Pani
Profesor Zawacka,

Na następne przagnę Pani przeprosić
za niedopełnienie mego obowiązania,
na które składają się również moje
sprawy. Myślę że po Nowym Roku 1999
zrealizuję moje obowiązki związane
z naszą Fundacją. Tymjakoż zaraz
po Nowym Roku (obiecuję)

z serdecznymy pozdrowieniami
E. Gryzowska

10 cgr. 15 kromis

Torun 21 III 2000
Pani Elżbieto Droga,
Serdecznie Pani dziękuję za pa-
ni - napisany mi Pani zjawi-
modniowe

Porzekał zjawił Pani wiele pomysłowości
i zadobrowolenia z pracy u naszym
SIPK i dla naszego Memoriału.
- tyle mamy jeszcze braku u ma-
nym Archiwum, tyle potrzebe
dobrze wypracować kart informac-
cyjnych (zł. Rozmowa hat nr 5) dla
kartytek naszego Archiwum

Serdecznie Pani całuję i jeszcze
raz dziękuję, serce prozdrowi-
mia dla wyjątkowej współpracy -
czuńkowi

Elżbieta Zawacka

l. dr. 648/POM/2000

FUNDACJA
Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
ul. Wielkie Garbary 2, 87-100 Toruń
☎ (0-56) 65-22-186
Konto: WBK II Oddział w Toruniu
10901506-4675-128-00-0

Elżbieta Zawacka
87-100 Toruń, ul. Gagarina 136/20
Tel 517-344

Szanowne Pani
Elżbieta Gmywaer

□ □ - □ □ □

T: K: 593/593 Pom.

Chojnice

Grywas Elżbieta
I. Karty informacyjne

k. 3

Elżbieta Bąk
dawnie Grzyważ,
ps. "Helena"

Obwód: Tuchola 1

1. Urodz.: 13.01.1923r
2. Rodzice: Antoni i Katarzyna zd. ---
3. Zaprzysiężona w styczniu 1943 roku - przez Stefana Guma (ps. "Dan") - w Zalesiu.
4. Pełniła funkcję gońca i Technika pleców w AK w Zalesiu, Cekeynie, Byrdawiu, Jowcu Starym, Wierchurynie, Kowalskich Bratach i Tucholi. Zbierała informacje o ruchach policji niemieckiej, rozpatrywała składy

w rywnok' i odzież oraz nestrojach lud -
moli i in. Pomagała w zaopatreniu
oddziału partyzanckiego "Jedliny" w
rywnok' i odzież.

Ł. por. i ~~do~~ ce oddz. part. AK, Jedliny⁴
Jab-Jas'

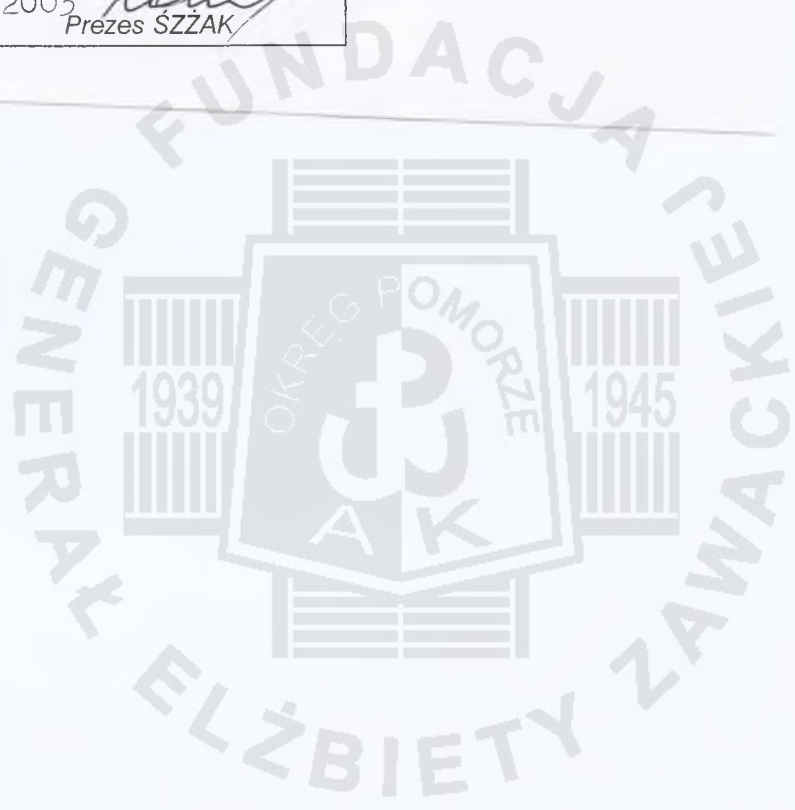
Kol. Elżbieta Grzywacz

Nr leg. ŚZZAK 37360 wyd. dn.

Została przyznana
Odznaka - Wyróżnienie
Nr 3326

„Za wkład pracy społecznej
w Światowym Związku Żołnierzy AK
poświęconej etosowi Armii Krajowej”

W-wa, dn. 16.05.2003 *[Signature]*
Prezes ŚZZAK

K-593

Gryważ Elbute „Koleisa”
inf Jasia Deke 1788

Part 3
PK
Turkale

Gromadske 2/1, 85357 Bydgoszcz

Nazwa względnie stempel Archiwum

forma osobowa Grewacz Elzbieta

K-593/593 Pom.

(nazwa zespołu, zbioru, kolekcji i sygnatura akt.)

Pant. AK Chojnice

Lp.	Nazwisko i imię korzystającego	Temat pracy (ewent. cel wykorzystania)	Data korzystania
1	Elżbieta	Korespondencja lekarstwa Grewacz A Wojciech	4.01.2000r. VIII 2003r.
2	Elżbieta	msupet. dołm. " "	10.10.2003r. 21.04.2009r.
3	Kataryna Wankiewicz	Wchł. kobiet w chł. dołm. korespondencji w l. 1939-1945	11.12.2003
4	E. Dybis	Tom relacji	13.02.2006r.
5	Anna Kotuła	Kobiety w konspiracji pamiętniki l. 1939-1945 - p. maciejowska	14.02.2007
6	M. Rutkowska	p.mqx	14.06.2012r.
7			
8			
9			

Grywa Elżbieta

